

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**DN. DVRANDI|| à Sancto Portiano, in Senten=||tias
Theologicas Petri Lombardi|| Commentariorum libri||
quatuor.||**

Durandus <de Sancto Porciano>

Antverpiæ, 1567

Quæstio prima. Vtrum lumen sit corpus.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72607](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72607)

esse nisi per accidens (scilicet per ipsam formam accidentalem) ergo non esset vnum nisi per accidens, & non per se siue per essentiam & hæc fuit minor. sequitur ergo conclusio principalis, scilicet quod forma accidentalis non potest prius aduenire materię, sed necessario supponit materiam substantialem. Nullo igitur modo potest materia actu existere sine aliqua forma substantiali.

9 Rationes contrarie opinionis non cogunt, quod enim dicitur quod virtute diuina omne prius potest esse sine posteriori, verum est in his quorū vtrumque est actus vel habens actum, esse autem per se semper includit actum, si verō vnum sit potentia & reliquū actus non est verum, quia ex hoc quod ponitur potentia sine actu ponitur aliquid esse actu sine actu quod implicat contradictionem, sic autem est composita materia sine forma, ideo &c.

10 Quod autem secundo dicitur quod causa prima in operando non dependet à causis secundis, verū est, sed nihil prohibet vnā operationē diuinam ab alia eius operatione dependere, & vnum operatum ab alio. Et ideo non est necessarium quod in productione materię, vel in conseruatione eius quod causa secunda operentur producendo formas sub quibus materia sit, quia deus potest eas producere, sed necessarium est quod vel deus eas producat, sicut produxit formas primas sub quibus & cum quibus materiam produxit, vel quod ex eius ordinatione causæ secundæ eas producant, & hoc totum est propter necessariam dependentiam materię à forma actuali existentia.

11 Ad Arg. principalia dicendum. Ad primum quod plus dependet materia à forma secundum actualem existentiam quam accidens à subiecto, quia materia est pura potentia, accidens verō actus. Et ideo plus repugnat materię per se existere quam accidenti.

12 Ad secundū dicendum quod deus quicquid fecit medianibus causis secundis efficiētibz potest facere sine eis sed non est verū de mediis causis formalibus, non enim potest facere album sine albedine, & idē est intelligendum de materialibus, quia non potest facere animal sine corpore. Et causa est, quia materia & forma sunt intrinseca rebus, & ideo ab ipsis excludi non possunt. Agēs autē semper est intrinsecus, propter quod virtute diuina potest à causalitate rei absque implicatione contradictionis excludi: forma autē se habet ad actualem existentiam materię, sicut causa formalis, & non sicut efficiens, ideo &c.

13 Et si dicatur quod forma non est causa formalis materię, sed eius forma tantum, compositi autem est causa formalis (ut dicit Auic. 7. Met. suæ) tunc arguētum de causis mediis non est ad propositum seu contra nos, vel dicendum quod forma non est causa formalis materię absolute, est tamen causa formalis materię actu existentis quæ includit illud quod existit, & quo existit, & hoc est necessarium compositum, cuius causa formalis est ipsa forma, sicut albedo non est causa formalis corporis, sed est forma tantum corporis albi, quod includit totum aggregatum ex corpore & albedine, cuius est causa formalis.

Sententia huius distinctionis. XIII. in generali & speciali.

Prima autem distinctionis operatio. Superius determinauit Magister de creationis primordio in generali. Hic prosequitur de creaturis in speciali. diuiditur in duas. Primo determinat de operibus pertinentibus ad rerum distinctiōem. Secundo de pertinentibus ad ipsarum ornamentum. Secunda incipit ibi in principio. 13. dist. dicit etiā deus, producant aquæ reptile. Prima in tres. Primo determinat de operatione primæ diei. Secundo de operatione secundæ diei. Tertio de operatione tertie. Secunda incipit in principio. 14. dist. dicit quoque deus, fiat firmamentum. Tertio circa medium dist. ibi sequitur dixit deus, congregentur aquæ. Prima est principalis lectio: & diuiditur in duas. Primo determinat de operatione primæ diei quantum ad rem productā. Secundo quantum ad productionis conditionem. Secunda ibi, primo inuestigandum est. Prima diuiditur in sex. Primo determinat lucis productionem. Secundo inquit rei productæ conditionem in se. Tertio conditionem eiusdem quantum ad locum. Quarto conditionem eiusdem quantum ad effectū qui est facere diem. Quinto de ordine partium ad inuis-

cem. Sexto inquit conditionem lucis quantum ad sufficientiam & durationem. Secunda ibi, si queratur qualis lux fuerit. Tertia ibi, si autem queritur vbi facta est lux. Quarta ibi, hoc notandum quod dies. Quinta ibi, & hic est naturalis ordo. Sexta ibi, solet autem queri quare factus est sol. Secunda autē pars principalis in qua inquitur productionis modum vel conditionem diuiditur in duas. Primo mouet vnā questionē & soluit. Secundo mouet aliam & soluit, & cū hoc quandā erroneam solutionē excludit. Secunda ibi, hic queri solet quomodo, & hæc est diuisio literæ & sententia in generali.

1 IN speciali sic procedit, & proponit primo quod prima ratio distinctionis fuit lux quæ cetera habet manifestare. Postea querit vtrum illa lux fuerit corporalis an spiritalis. Et respondet quod vtroque modo possit esse, si enim spiritalis fuerit, significat formationem naturæ angelicæ per gratiam quæ prius producta fuit in formis secundū opinionem Magistri. Si verō fuerit corporalis, lucidum corpus intelligitur fuisse quod non de nihilo, sed de præterente materia formatum fuit antequam vlla dies fuerit. Postea querit vbi facta fuit illa lux. & respondet quod vbi sol modo positus est, quia lux locum & vicem solis tenens motu suo diem faciebat, & noctem, nec ab aquis tunc in pediebat propter ipsarum aquarum raritatem sicut per immisionem olei aquæ quodammodo illustratur: quod faciunt homines quādo ad maris profundā merguntur.

Postea dicit quod dies potest diuersimodē accipi: vno modo pro ipsa luce illuminante: alio modo pro ipsa illuminatione: tertio modo pro spacio. 24. horarum. Et subdit quod primus dies habuit vesperem, sed non mane, quia non habuit lucem obscuram, sed à clara luce incepit. Alii autem dies habuerūt vesperam & mane quorum quilibet à suo mane incipiens vsque ad alterius mane tendebatur. Postea dicit quod naturali ordine debent dies computari à mane in mane. Sed propter mysticā quandā significationē à vespera computatur in vesperam. Postea querit si lux illa fuisse fiebat ad illuminationem, quare factus est sol. Et respondet quod illa lux superiores tantum partes illuminabat, & ideo oportebat ad illuminationem superiorum & inferiorum fieri solem, vel si omnia illuminabat non tamen clare, vt modo sol, & ideo necessarius est sol qui formatus est de illa luce, & inseparabiliter habet eam sibi coniunctam. Postea querit qualiter deus dixit, & respondet quod ab æterno in verbo disponendo, non tamen temporaliter sermo vocis loquendo. Vltimo querit quomodo pater dicitur operari per filium, & in filio: dixerunt autem quiddā hæretici quod hoc ideo est, quia filius est instrumentū patris in operando, quod quidē erroneum esse dicit Magister.

Quia cū dicitur operari in aliqua persona significatur in simul operatio personarū, & autoritas vnus personæ respectu alterius. Et propter hoc non dicitur filius operari per patrem sicut pater per filium. Subdit etiā aliam rationē, quod pater dicitur operari per filium, quia cum genuit operatorem. Et in hoc terminatur &c.

QUESTIO PRIMA.

Vtrum lumen sit corpus.

Thom. 1. q. 57. ar. 1. q. 2.

Circa distinctionem. 13. queritur primo, vtrum lumen sit corpus. Et videtur quod sic, quia quæcumque coniunguntur & separantur manentia eadem numero sunt corpora, & non corporum accidentia. Quia accidens non mutatur subiectum, sed duo lumina diuersorum luminariū (puta duarū candelarū) coniunguntur & separantur, ergo &c. Minor probatur per Dion. 2. cap. de Di. no. qui dicit quod lumina in confusis sunt in medio.

1 Et probatur per experimentum quia vnum corpus opacum oppositū duobus luminariis causat duas umbras, quod non esset nisi essent in medio duo lumina, quia umbra non est nisi priuatio luminis. Item à duobus luminariis quorū lumina transfuit per vnum foramen sunt duo fulgores in pariete opposito quod non esset nisi in foramine in quo coniunguntur subiectiue manent distincta essentialiter, ergo &c.

2 Item precipua ratio quare lumen non dicitur corpus esse, est, quia simul est cum aere, duo autem corpora non possunt esse simul. Sed probatur quod non obstat, quia ferrum ignitur

nitur non solum in superficie, sed in profundo. Ex hoc sic arguitur, in ferro ignito sunt ignis & ferrum, & tamē ignitum nō occupat maiorem locum quam prius, ergo simul sunt secundum locum ignis & ferrum, ergo &c.

4. IN CONTRARIUM est Philosophus secundum de anima, & Avicenna sexto naturalium, & Damascenus qui dicit lumen esse qualitatem ignis.

5. RESPONSIIO. Questio ista licet nō habeat magnam difficultatē, est tamen multum exquisitē tractata à Philosophis & doctoribus aliis, nec credo huius esse aliā causam, nisi errores antiquorum circa materiā istam qui sunt duo. Vnus aliquorum dicens lumen esse defluxum corporū subtilium à sole & stellis, & hoc patet esse falsum tripliciter. Primo ex parte corporū à quibus ponuntur effluere, quia illa corpora vel effluerent à sole & stellis, quia resolverentur ab ipsis, vel quia ab eis de nouo causarentur. Non quia resolverentur ab ipsis, iam enim per cōtinuam resolutionē consumpta, vel saltem norabiliter diminuta essent corpora solis & stellarum (nisi forsan fabulose diceretur quod ex vaporibus eleuatis cibarentur ad restorationem deperditū). Item nec potest dici quod de nouo causentur, quia vel hoc esset ex materia de nouo creata, & tunc illuminatio non esset actio purē naturalis, imō purē diuina, quod est absurdum, vel ex preiacente materia, & tunc generatio vnius esset corruptio alterius: generatio enim lumen in toto medio oportet aliquod aliud corpus tantundem proportionabiliter corrumpi. Et obtenebrato medio ex corruptione luminis alia corpora proportionabiliter generari, non solum apud nos, sed etiam in celo, quia ibi inuenitur nouitas illuminationis, sicut patet in luna precipue, quę omnia sunt inconuenientia.

6. Nisi forte quis dicat quod illa corpora non generantur de nouo, nec corrumpuntur, sed transferuntur ex corpore luminoso, puta cum sole laro, nunc superius, nunc in inferiore hemisphero. Sed nec illud potest dici, quia non solum obtenebratur medium ex ablatione corporis luminosi, sed etiā ex circumpositione corporis opaci circa corpus luminosum (puta circa candelam). Nec videtur quod lumen congregetur circa candelam, quia non apparet ibi maior claritas plusquam ante, ideo &c.

7. Secundo apparet idem ex parte mediū in quo lumen recipitur, quia duo corpora nō possunt simul esse per naturam, sed lumen simul est cum aere. Aer autē est corpus, ergo impossibile est lumen esse corpus. Nec potest dici quod in aere sint pori in quibus recipitur lumen, quia obtenebrato aere oportet poros manere vacuos, nisi forte diceretur quod etiā tenebra esset corpus, quod est falsum. Itē aer nō totus illuminaretur si solum in poris eius reciperetur lumen cuius oppositum docet sensus.

8. Tertio apparet idem ex parte motus, quia si lumen esset corpus, illuminatio esset motus localis. Motus autē localis nō potest esse subito, sed necessario fit in tempore & successiue, quod nō contingit in illuminatione, nec potest dici quod illuminatio fiat in tempore (scilicet imperceptibili). Quia est successio aliqua possit latere per modicum spatium propter sui velocitatē, non tamen per tantum spatium sicut est ab oriente in occidentem in quo tamē later successio illuminationis. Patet ergo ex omnibus his lumen non esse corpus.

9. Aliqui autem fuerunt alij qui dixerunt lumen in se esse formā eius substantialem, sed lumen in aere esse accidens. Quod etiā esse nō potest propter duo. Primum est, quia in actione vniuoca principium actionis & terminus sunt eiusdem speciei. Sed actio qua lucens in se illuminat aliud est actio vniuoca, sicut illa qua calens in se calefacit aliud, ergo principium & terminus illuminationis sunt eiusdem speciei, hęc autē sunt lux in sole, & lumen in aere, ergo si vnum est accidens & reliquum. Secundum est, quia nulla forma substantialis est sensibilis per se, sed lux in se est per se sensibilis, ergo &c.

10. Dicendum est ergo simpliciter, quod lux in sole, lumen in aere, & huiusmodi sunt accidentia, est enim lux qualitas per quā agunt corpora superiora in hęc inferiora, omne enim alterans agit per aliquā formā in ipso existēte, sed in celo illa forma nō potest esse substantialis quę nung est immediatū principium alterationis, ergo oportet quod sit aliqua qualitas, & hęc est lumen eius, & quia habemus ali-

quid dignius ratione, scilicet experimentum sensus, non oportet aliam adducere rationem quoad presens.

11. Ad primum arg. respondendum est ad minorem per interemptionē, & cū probatur per dictū Dion. dicens quod cōiunctio & separatio luminis intelligitur per interemptionē & remissionē luminis pluribus vel paucioribus luminariis additis vel substractis, sicut est vnius tractus nauis velocior vel tardior secundum multitudinē, vel paucitatem trahentiū. Radij autē plurium luminariū dicuntur à Dion. inconfusi propter luminariū distinctionem.

12. Experimenta etiā quę adduntur, nō valent. Primum de duabus vmbris nō valet, quia duę vmbrę non sunt in eadem parte mediū, sed in diuersis, & ideo nō arguit pluralitatem luminis in eadem parte mediū, sed in diuersis, quod bene cōceditur. sicut enim est altera pars albedinis in alia parte corporis, ita & in lumine respectu mediū & secundum hoc nihil ad propositum. Si verō dicatur, quod ex opposito cuiuslibet duorum luminariū interposito corpore opaco est lumen minus quā in aliis partibus mediū, dicendum quod verū est, sed hoc non est propter separationem luminis à lumine, sed propter remissionem luminis, quia in opposito cuiuslibet luminariū est actio vnius tantum & non duorum, & ideo minus intensa quā ubi est intentio duorum simul quod additur de lumine duorum luminariū transeunte per idem foramen, & tamen faciente duos fulgores in opposito pariete, dicens quod lumina duorum luminariū in foramen in quo sunt coniuncta realiter sunt vnum lumen, tamen radij & fulgores vltra procedentes distinguuntur nō propter distinctionem vel separationem luminis in foramine cōmuni existentis, sed quia nō potest ad eandem partem vltra procedere actio vniuscuiusque luminariū, sed procedit ad diuersas partes propter corpus in quo est foramen vniuscuiusque luminariū respectu alterius & alterius situs interpositum.

13. Ad secundum dicendum quod in ferro ignito non est ignis intrinsecus qui nō potest esse nisi in materia rara, sed est ibi dispositio ad foramen ignis sed nondum vltima & perfecta.

QUESTIO SECUNDA.

Vtrum lumen habeat esse reale an intentionale in medio.

Thom. ibidem.

DEinde queritur vtrum lumen habeat esse reale an intentionale in medio. Et videtur quod habeat esse intentionale quia nulla realis qualitas supposita sensui percipitur, sed lumen immediatē attingens pupillam, à visu percipitur, ergo &c.

1. Item quod dicit alij esse intellectuale videtur de se & in se illud habere, sed lumen dat colori esse intentionale in medio, ergo &c.

2. Item qualitas realis remanet in subiecto in absentia producentis, sed lumen non remanet in absentia luminariū, ergo &c.

3. IN CONTRARIUM arguitur, quia nulla forma intentionalis denominat subiectū in quo est (sicut aer nō dicitur coloratus propter intentionē coloris qui est in medio) lumen autem denominat medium, ergo &c.

4. Item forma intentionalis nō est principij mutationis naturalis, sed solum animalis, sed lumen est principij inmutationis naturalis puta calefactionis, ergo &c.

5. RESPONSIIO. Esse intentionale potest dupliciter accipi, vno modo prout distinguitur contra esse reale, & sic dicuntur habere esse intentionale illa quę non sunt nisi per operationē intellectus sicut genus & species, & logicę intentiones, & iste est proprius modus accipien- di intentionem & esse intentionale. Et isto modo lumen in medio vel species coloris nō habent esse intentionale, quia quę sunt à principis realibus circumscrip- ta operatione intellectus habent esse reale & nō intentionale, sed lumen & species coloris in medio sunt huiusmodi, ergo &c. Alio modo dicitur aliquid habere esse intentionale largē, quia habet esse debile, sed habere esse debile adhuc tripliciter. Aliqua enim dicitur habere esse debile quia nō habent sub esse simul siue permanēs, sed in successione vt motus & tempus, & hęc nō dicitur habere esse intentionale,